

Stanislav Slatinek

Odpustki – izhodiščna točka reformacije

Indulgences – the Starting Point of Reformation

Povzetek: Vprašanje odpustkov (indulgentia) je postalo, zgodovinsko gledano, izhodiščna točka reformacije. Proti koncu srednjega veka so se pri podeljevanju odpustkov marsikje vrinile resne zlorabe. Temu je ostro nasprotoval Martin Luter in leta 1517 sestavil svojih 95 tez. Cerkvi je očital pohlepnost, ker svete stvari daje naprodaj kakor blago. Po Lutrovi sodbi je praksa prodaje odpustkov povzročila Cerkvi veliko škode. Njegove teze so povzročile verski konflikt in luteransko reformacijo. Martin Luter je bil obtožen krivoverstva in 3. januarja 1521 izobčen. Po 500 letih ugotavljamo, da reformacije niso sprožile samo Lutrove teze, ampak predvsem pomanjkanje medsebojne tolerance, spoštovanja in razumskega presojanja. Vprašanje odpustkov danes ni več deležno kakšne posebne pozornosti pri ekumenskih pogovorih med katoličani in evangeličani. Protestantška reformacija je nedvomno eden od najpomembnejših pokazateljev, kam lahko pripelje pomanjkanje širokega diskurza o perečih vprašanjih vere. Danes je zato treba predvsem poslušati in se skušati vživeti v razmišljanje drugega, ne pa hiteti s kritiko in nepremišljeno sodbo od daleč.

Ključne besede: odpustek, indulgentia, reformacija, Martin Luter, 95 tez, vera

Summary: *From a historical point of view, the issue of indulgences (indulgentia) became the starting point of the Reformation. Serious abuses occurred in the granting of absolutions towards the end of the Middle Age. This was strongly opposed by Martin Luther who compiled his 95 theses in 1517, in which he condemned the Church for being greedy because of selling sacred things as a commodity. According to Luther's judgment, the practice of selling indulgences caused the Church great harm. His theses caused a religious conflict and a Lutheran Reformation. Martin Luther was charged with heresy and was excommunicated on the 3rd January 1521. After 500 years we find that the Reformation was not only triggered by Luther's theses, but above all by the lack of mutual tolerance, respect and rational judgment. The question of indulgences today no longer receives any particular attention in ecumenical dialogues between Catholics and Evangelicals. The Protestant Reformation is undoubtedly one of the most important indicators of where a lack of discourse on the burning issues*

of religion can lead to. Today, therefore, it is above all necessary to listen and try to understand other's views and not rush with criticism and reckless judgment from afar.

Key words: *absolution, indulgentia, Reformation, Martin Luter, 95 theses, religion*

Uvod

Čeprav je Cerkev ves čas učila, da ji je Kristus podelil oblast, da vernikom pod določenimi pogoji naklanja odpustke, to je, da odpušča časne kazni za grehe, je papež Klemen VI. 27. januarja 1343 podal temelje o odpustkih. Papeževa jubilejna *Bula Unigenitus Dei Filius* obsega tri točke: Kristusovo zasluženje je preobilno; zaklad zasluženja je Kristus zaupal svoji Cerkvi; tem zakladom Kristusovih zasluženj se pridružujejo zasluženja svetnikov (Strle 1977, 358). Ker so bila s pridobitvijo odpustka povezana določena dobra dela, so se skozi zgodovino dogajale hude zlorabe in pohujšanja. Še posebej proti koncu srednjega veka so se v prakso podeljevanja odpustkov vrinile resne zlorabe. Papež Leon X. je s prodajo odpustkov želel zagotoviti potreben denar za obnovo Petrove cerkve v Rimu. To početje je sprožilo po vsej Cerkvi veliko in nepozabno trenje. Cerkev je bila potrebna očiščenja in preнове. Na čelo tega zgodovinskega fenomena se je postavil avguštinski menih Martin Luter.

1. Pereč problem odpustkov

Praksa odpustkov je bila v Cerkvi navzoča že v zgodnjem krščanstvu. Za večje grehe so bili ljudje dolžni opraviti javno pokoro, ki je lahko trajala tudi več let. Z dobrimi deli pa so si lahko pokoro skrajšali. Med ljudmi je bila praksa miloščine zelo živa, saj so se z njo mnogi lahko očistili. Od tod je vzniknila praksa trgovanja z odpustki, ki na splošno v Cerkvi ni bila dobro sprejeta.

Na predvečer praznika vseh svetih, 31. oktobra 1517, je Martin Luter sestavil svojih 95 tez o pokori in odpustkih ter jih z dopisom poslal nadškofu Albrechtu v Meinzu. Naslovil jih je »Disputacija k pojasnitvi moči odpustkov« (*Pro declaratione virtutis indulgentiarum*), sestavljene pa so bile kot odprta vprašanja, ki naj bi sprožila akademsko razpravo o nerešenih vprašanjih teorije in prakse odpustkov (OKS 2016, § 40). To je bil čas, ko je Luter živel poglobljeno prenovo meniškega življenja in se kot brat

avguštinskih eremitov (Ordo Eremitarum Sancti Augustini, OESA) zgledoval po vzorniku sv. Avguštinu (Markschies 2017, 178).

Luter je kot profesor Svetega pisma proučeval Biblijo in od tod črpal snov za svoje kratke spise o zakramentih (o krstu, evharistiji in spravi). Še posebej rad je pisal o spravi in v tej zvezi o odpustkih. Svoje teze je utemeljeval s Svetim pismom in poudarjal, da je Sveto pismo podlaga za človekovo vero in za vero Cerkve. Močno je nasprotoval takratnim teološkimi razlagam, da je mogoče s prodajo odpustkov reševati duše iz vic. Prepričan je bil, da praksa trgovanja z odpustki, ki je bila takrat v navadi, povzroča Cerkvi veliko škodo. Dominikanski pridigar Johann Teztel je namreč ljudi navduševal za odpustke in oznanjal: »Ko denar zazveni v skrinji, se duša reši iz vic.« (Sesboüé 2017, 7) Martin Luter je v tem videl simbol za pohlepnost v Cerkvi, ker svete stvari daje naprodaj kakor blago. Tako je Luter začel biti odločen boj zoper zlorabo, ki se je takrat prikradla v Cerkev, čeprav ni bila del uradnega cerkvenega nauka (Kasper in Wilckens 2017, 31).

Lutrove teze o odpustkih so imele drugačne poudarke. Razlagal je, da je samo Bog tisti, ki rešuje človeka. Podlaga za svoje razmišljanje je našel pri apostolu Pavlu (Rim 1,17; 3,22). Po Lutru je bilo predrzno misliti, da bi se lahko človek sam rešil s svojimi dobrimi deli, niti se ne bi mogel rešiti z askezo, ampak samo z milostjo po Jezusu Kristusu. Zagovarjal je načelo, da je človek dolžan, da zaupa Bogu, ker mu samo Božja milost lahko koristi za večno življenje. Lutru je šlo za človekovo popolno spreobrnjenje v Jezusu Kristusu. Tako so se njegove teze o milosti oblikovale v znani triptih: samo vera, samo Kristus, samo Sveto pismo (*sōla fide, sōlus Christus, sōla Scriptura*) (Koch 2012, 90). Lutrove teze so se v Nemčiji zelo hitro razširile in vzbudile veliko pozornost. Ker se je z Lutrovim protestom projekt zbiranja denarja z odpustki začel podirati, se je papež Leon X. odločil, da Lutra pokliče v Rim na zaslišanje. Lutrove teze so se v Rimu zdele kot spodkopavanje papeževe avtoritete. Zato se je papež 9. novembra 1518 z odlokom *Cum postquam* ponovno postavil v bran nauku o odpustkih. Po posredovanju kneza Filipa Modrega se je zaslišanje Lutra iz Rima prestavilo v Augsburg. Papež se je v ta namen obrnil na kardinala Kajetana, ki je bil takrat papežev odposlanec v Nemčiji, da ustavi širjenje Lutrovih idej. Na soočenju s kardinalom Luter svojih argumentov ni preklical, ker je bil prepričan, da je njegova vest prežeta s Svetim pismom in da se v svojih tezah ne moti (OKS 2016, § 55).

Julija 1519 je bila še ena teološka razprava v Leipzigu, ki so se je udeležili Martin Luter, Andrej Bodenstein iz Karlstadta in Janez Eck. Bolj kot razprava je srečanje potekalo v smislu obtožbe proti Lutru. Avguštinski menih je bil obtožen sovražnega vedenja proti papežu. V svoj zagovor je Martin Luter naslednje leto, avgusta 1520, objavil obsežen spis v nemščini z naslovom *An den christlichen Adel deutscher Nation*, ki ga je razdelil v tri sklope. V prvem sklopu je zagovarjal, da je duhovna oblast nad človeško in da je krst temelj skupnega duhovništva. V drugem delu je postavil pod vprašaj papeževo oblast in podvomil o tem, da bi bil papež edini, ki lahko razlaga Sveto pismo. V tretjem delu pa je zagovarjal načelo, da papež ni edini, ki bi lahko sklical cerkveni zbor, ampak je to v pristojnosti vsakega vernika, če gre za pomembna duhovna vprašanja. S tem spisom je Luter začrtal smer svojega teološkega razmišljanja, ki je dala močne temelje kasnejši reformaciji (Sesboüé 2017, 16).

Papež Leon X. se je čutil dolžnega, da zaščiti »ortodoksno vero« in ukrepa v primeru Lutra. Zato je leta 1520 z bulo *Exurge Domine* obsodil 41 Lutrovih trditev in jih razglasil za krivoverske, ker se upirajo katoliški resnici. Lutra je povabil, da v 60 dneh prekliča svoje spise, sicer se bo zoper njega začel kazenski postopek. Po preteku tega časa je Luter 10. decembra 1520 v znamenje protesta javno sežgal papeževo bulo *Exurge Domine, Corpus Iuris Canonici* in *Decretum Gratiani*. 3. januarja 1521 je papež z bulo *Decret Romanum Pontificium* razglasil Lutrovo izobčenje. V naslednjih letih je papež Hadrijan VI. obžaloval napake svojega neposrednega predhodnika Leona X. in njegove kurije in priznal, da so bile v praksi res storjene napake in da so nekateri pridigarji širili netočna mnenja o odpustkih (SIS 2000, 10).

Razprave o odpustkih se tudi v naslednjih stoletjih niso pomirile. Zato se je moral tudi Tridentinski cerkveni zbor na 25. seji leta 1563 ukvarjati s tem vprašanjem. Zbor je priznal, da so se glede odpustkov razširili najrazličnejši nesporazumi. Kljub temu je sklenil, da je treba zlorabe odpraviti in da mora biti sleherna dobičkaželjnost izključena. Škofom so naložili skrb, da se glede podeljevanja odpustkov v Cerkvi uvede red (Strle 1977, 362).

Cerkev je nauk o odpustkih ponovno premislila v 19. stoletju. Kljub resnim pomislekom Martina Lutra se Katoliška cerkev odpustkom ni nikoli odpovedala. Papež Pavel VI. je 1. januarja 1967 izdal Apostolsko

konstitucijo *Indulgentiarum doctrina*, s katero je na novo določil cerkveni nauk glede odpustkov (5–24). Papeške norme so bile kmalu posodobljene v *Enchiridion indulgentiarum* (AP 2000). Istega leta je Apostolska Penitencieria objavila še splošne norme o odpustkih v dokumentu *Il dono dell'Indulgenza* (AP 2000a). V skladu s Zakonikom cerkvenega prava (kan. 995, § 1) je bilo določeno, da lahko odpustke deli samo papež in tisti, ki jim je rimski papež to oblast poveril. To so kardinali, metropolitni, krajevni škofje in tisti, ki so jim po pravu enaki, ker so postavljeni za vodstvo kaki delni Cerkvi, tudi če nimajo škofovskega posvečenja (kan. 368). Škofje lahko delijo delne odpustke vsem vernikom na svojem teritoriju in svojim podrejenim, tudi če bivajo zunaj škofije. Prav tako lahko delni odpustek prejmejo verniki, ki se pobožno udeležijo slovesnosti, ki jo vodi papežev legat, nuncij ali pronuncij. Škofje lahko delijo papežev blagoslov s popolnim odpustkom vernikom v svoji škofiji trikrat na leto, in to na praznike, ki jih sami izberejo, in med slovesno sveto mašo. Odpustke lahko deli tudi rimsko sodišče Penitenzieria Apostolica po naročilu papeža in v skladu z navodili Kongregacije za verski nauk (AP 2002, 637; Valentan 2016, 77–80). Duhovniki pa lahko podelijo papežev blagoslov s popolnim odpustkom samo vernikom, ki so v smrtni nevarnosti (*periculo mortis*).

Zadnji, ki je začrtal smer, kako je treba v Katoliški cerkvi razumeti odpustke, je bil papež Frančišek. Temu vprašanju se je posvetil z bulo o napovedi izrednega svetega leta usmiljenja (OU, § 22). Papeževa bula *Obližje usmiljenja* (*Misericordiae vultus*) samo na petih mestih omenja svetoletni odpustek, saj papež več pozornosti nameni vprašanju Božjega usmiljenja, kar je še dodatno poglobil ob zaključku izrednega svetega leta, ko je izdal Apostolsko pismo *Usmiljenje in usmiljenja potrebna* (*Misericordia et misera*) (Frančišek 2016a).

2. Nauk Katoliške cerkve o odpustkih

Nauk o odpustkih, kot ga danes uči Katoliška cerkev, se naslanja na tri velike resnice. Prvič: za vsakim grehom, tudi po opravljeni sveti spovedi, ostane časna kazen. Časne kazni se izbrišejo v času zemeljskega življenja z odpustki ali po smrti z očiščevanjem v vicah. Drugič: neizmeren je zaklad zasluženj Kristusa, božje Matere Marije in svetnikov. Tretjič: velika je solidarnost svetnikov s skrivnostnim Kristusovim telesom, ki je Cerkev.

Sveti papež Janez Pavel II. je odpustke imenoval »darove usmiljenega Boga« (Janez Pavel II. 1983, 98; 1999, 129). Odpustki so za Cerkev zelo koristni, zato se jim Cerkev ne more kar tako odpovedati. Ljudi kličejo k veselju, dvigajo upanje, Cerkev seznanjajo s posledicami grehov, vernike vabijo k delom usmiljene ljubezni, spodbujajo k redni spravi z Bogom, rajnim naklanjajo veliko pomoč, vernike povezujejo z duhovniki in papežem ter nenehno kažejo na sveto in brezmadežno Kristusovo nevesto, ki je Cerkev.

a) Prejem odpustka

Cerkev želi, da bi si verniki tudi danes želeli prejeti odpustek. Za prejem odpustka je potrebnih pet temeljnih pogojev. Prejemnik mora biti krščen; ne izobčen; brez smrtnega greha; v stanju milosti in s pravim namenom. Odstranjena mora biti vsaka nevarnost praznoverja ali kakršne koli nezdrave navezanosti na materialne stvari. Za prejem jubilejnega odpustka vernik ne sme biti navezan niti na mali greh. Taka nenavezanost vernika spodbuja k bolj odprtemu, velikodušnemu in popolnemu spreobrnjenju. Kdor se ne da Bogu popolnoma na razpolago, ne more biti deležen odpustka. Odpustkov ni mogoče prejeti brez osebnega spreobrnjenja in tesne povezanosti z Bogom (Cacciari 2009, 92–95).

b) Romanje k svetim vratom

Kadar Cerkev praznuje sveto leto, vabi vernike k prejemu jubilejnega odpustka. Za njegov prejem se zahteva krajše romanje k svetim vratom, ki jih za ta namen določi papež. Če je vernik oviran in ne more stopiti skozi sveta vrata, lahko prosi spovednika, da mu v zameno določi drugo dejanje, ki ga bo lažje opravil. Spovednik lahko v zakramentalni spovedi ali izven nje prosilcu določi bolj primerne pogoje, ki jih bo moral izpolniti. Papeži so za večje slovesnosti, s katerimi so bili povezani odpustki, posebne ugodnosti določili za bolnike, ostarele in osamljene osebe. Za prejem jubilejnega odpustka je dovolj, da so bolniki v duhu povezani z drugimi verniki, da svoje trpljenje in bolezni darujejo Bogu in da sveto mašo spremljajo preko javnih medijev. Bolnikom se priporoča, da prejmejo sveto obhajilo, če pa so hudo bolni, jim zadošča tudi duhovno obhajilo. Posebne ugodnosti so papeži vedno namenili tudi zapornikom. Jubilejni odpustek lahko zaporniki prejmejo vsakič, ko prečkajo

vrata svoje celice in so se v mislih in molitvi obrnili na nebeškega Očeta (Gervias 2016, 209).

c) Sveta spoved, molitev in obhajilo

Za prejem jubilejnega odpustka je treba opraviti tudi sveto spoved in prejeti sveto obhajilo. Pri tem je treba vedeti, da niso zakramenti (spoved, obhajilo) tisti, ki podeljujejo odpustek. Z zakramenti se vernik samo primerno pripravi na prejem odpustka. Zakramenti razpoložijo vernika, ga posvetijo in očistijo, da more od Boga prejeti dar odpustka. Odpustek se prejme zaradi »Božjega usmiljenja«, in ne zaradi molitve, navzočnosti pri maši ali zaradi zakramentov, ki jih je vernik prejel. Za prejem jubilejnega odpustka prav tako ni dovolj, da vernik enkrat opravi sveto spoved, ampak se mora redno spovedovati. Brez redne (letne, mesečne, tedenske) svete spovedi je namreč nemogoče, da bi vernik živel duhovno življenje. Sodbo o tem, ali lahko vernik prejme odpustek, daje spovednik.

Vernikom, ki za prejem jubilejnega odpustka ne morejo pravočasno opraviti svete spovedi in prejeti svetega obhajila, lahko redovni predstojniki in ordinariji dovolijo, da kljub temu prejmejo odpustek, če so pripravljeni manjkajoče pogoje izpolniti, takoj ko jim bo to mogoče. Za prejem jubilejnega odpustka je predvsem treba imeti popolno kesanje in obžalovanje grehov. Nepopolno kesanje namreč ne doseže odpuščanja velikih grehov, pač pa je v takem primeru za vernika potrebna zakramentalna spoved. Gluhi in nemi so prav tako lahko deležni odpustkov, če se v duhu povežejo z verniki in z njimi molijo, pa čeprav samo v mislih.

č) Popolni odpustek

Ob svetem letu lahko verniki, ki stopijo skozi sveta vrata, prejmejo popolni odpustek. Popolni odpustek pomeni popolno odpuščanje vseh časnih kazni za grehe, ki so že bili odpuščeni. Popolni odpustek lahko vernik prejme samo enkrat na dan, razen v smrtni nevarnosti. Takrat se odpustek lahko prejme večkrat na dan. Za prejem popolnega odpustka mora vernik opraviti sveto spoved in dejanje pokore, prejeti sveto obhajilo, zmoliti molitev po namenu svetega očeta in izključiti kakršno koli nagnjenje do greha. Popolni odpustek lahko verniki in romarji v svetem letu prejmejo tudi v Marijinih svetiščih, ki so povzdignjena v bazilike

in imajo pravice in pooblastila, ki pripadajo takim cerkvam (AP 2000, 301). Popolni odpustek lahko verniki v svetem letu prejmejo tudi s pobožnim češčenjem najsvetejšega zakramenta ali z vsaj polurnim branjem Svetega pisma, s pobožno molitvijo križevega pota ali z molitvijo rožnega venca. Prav tako lahko verniki prejmejo popolni odpustek, če se skesano udeležijo svete maše ali če molijo za duhovnike ali zanje opravljajo dobra dela. Druge priložnosti za prejem popolnega odpustka so evharistične procesije, duhovne vaje, sveti misijoni, svetovni molitveni dnevi, obletnice krsta, posvetitve družine, oltarja ali cerkve. Prav tako lahko ob svetem letu verniki prejmejo popolni odpustek, če pobožno spremljajo papeževo molitev rožnega venca ali križevega pota po radiu ali televiziji. Duhovniki lahko popolni odpustek prejmejo, če pobožno molijo hvalnice ali večernice pred najsvetejšim zakramentom in če vdano spovedujejo vernike.

d) Delni dpustek

Verniki, ki ob svetem letu romajo k svetim vratom, lahko prejmejo tudi delni odpustek. Za prejem delnega odpustka si mora vernik prizadevati za štiri duhovne drže. Večkrat na dan se mora spomniti na Boga in se obračati nanj s pobožnimi klici. Vsak, kdor želi prejeti delni odpustek, je dolžan, da pogosto opravlja dejanja ljubezni in usmiljenja. To pomeni, da daje svoje dobrine na razpolago tistim, ki jih potrebujejo. Za prejem delnega odpustka je potrebno, da vernik vdano sprejema trpljenje, da kroti svoje telo in si prizadeva čim bolj posnemati trpečega Kristusa. Prav tako je za delni odpustek potrebno, da vernik pred ljudmi pogumno pričuje za svojo vero. Duhovniki lahko prejmejo delni odpustek, če si prizadevajo za sveto življenje in če zvesto opravljajo svojo službo.

Za prejem delnega odpustka Cerkev priporoča štiri klasične poti, in sicer: voljno prenašanje težav življenja; pomoč bližnjemu; dejanja pokore in zvesto pričevanje za Kristusa. Delni odpustek lahko ob svetem letu prejmejo verniki, ki izpolnjujejo svoje vsakdanje dolžnosti in voljno prenašajo težave življenja; tisti, ki svojo dušo dvigajo k Bogu in izgovarjajo pobožne vzklike, ki so lahko kratki, z eno ali več besedami, pa čeprav samo v mislih; tisti, ki se prostovoljno odpovedo kakšni dobri stvari iz ljubezni do Kristusa. Popolne ali delne odpustke lahko verniki ob svetem letu vedno prejmejo zase ali pa jih namenijo rajnim za »blagor njihovih duš« (ZCP, kan. 1752).

3. Obhajanje reformacije kot zgledno pričevanje vere

Od Martina Lutra do danes se je nauk o odpustkih v Katoliški cerkvi zelo očistil. Po 500 letih ugotavljamo, da namen Lutrovih kritičnih tez o odpustkih ni bil ločitev Cerkve, ampak predvsem spodbuda učene razprave. Prav tako Lutrovih tez ni mogoče razumeti kot revolucionarni dokument. Odsevale so zaskrbljenost katoličanov in napisane so bile v skladu s trditvami katoliške teologije tistega časa. Luter si je želel teološke refleksije za prenavo Cerkve. V tem je bila njegova pozitivna drža. Kritična presoja miselnih tokov tistega časa nas pripelje do sklepa, da je bila Lutrova želja in želja reformatorjev temeljita prenova Cerkve, ne pa reformacija v smislu končno razbite edinosti Cerkve ter nastanek nove Reformatorske cerkve. Če je bila torej izvirni cilj reformatorjev reforma celotne Cerkve, potem smemo danes pričakovati, da se bo enkrat v prihodnosti vendarle zgodil resnični uspeh reformacije. To bo takrat, ko bodo preseženi razkoli med kristjani, podedovani iz preteklosti, in ko bo v duhu evangelija obnovljena ena in edina Cerkev (Koch 2012, 91; Leder 2013, 760).

Tisto, kar nas po 500 letih resnično veseli, je dejstvo, da je Luter s svojo gorečnostjo pripravil Cerkev do tega, da je v tem dolgem zgodovinskem obdobju temeljito premislila vprašanje odpustkov. Njegove teze o odpustkih so danes popolnoma sprejemljive za Katoliško cerkev, saj se razlagajo v pravilnem razumevanju njihovega nastanka. Že Tridentinski koncil se je temeljito otresel nepravilnih razlag o odpustkih. Vse kasnejše razlage pa so šle v to smer, da je treba odpustke popolnoma ločiti od trgovanja (Kreiml 2017, 53). Kljub temu da vprašanje odpustkov danes ni več deležno kakšne posebne pozornosti pri ekumenskih pogovorih med katoličani in evangeličani, nekateri katoliški teologi razmišljajo, da bi bilo zelo simbolično, če bi se Katoliška cerkev v želji po večjem ekumenskem dialogu odrekla sporni besedi odpustek (*indulgentia*) in jo nadomestila s kakšno bolj sprejemljivo besedo, kot je blagoslov, usmiljenje ali dobrohotnost (Sesboüé 2017, 52). Odpustke lahko danes razumemo predvsem kot neizmerna dejanja Božjega usmiljenja. S spremembo imena bi se Katoliška cerkev dokončno očistila zgodovinskega madeža, ki ji je povzročil toliko trpljenja (Semeraro 2017, 249).

Ko razmišljamo o odprtih vprašanjih, s katerimi se še vedno ubadajo tako katoličani kot evangeličani, lahko omenimo razprave o vrednosti

dobrih del za človekovo zveličanje. Te razprave so bile namreč že v Lutrovem času izredno pereče in tesno povezane z odpustki. Danes prihaja z obeh strani do soglasja, da je potrebno dobra dela razumeti predvsem kot človekov odgovor na usmiljenje, ki ga človek prejema od Boga, in so zato na neki način sadovi božjega usmiljenja (Kasper in Wilckens 2017, 35). Potrebna so bila dolga stoletja pogovorov, da je dozorela skupna izjava glede nauka o opravičenju. V njej se jedrnato odražajo skupni bistveni vidiki tega nauka, ki so se oblikovali na dosedanjih narodnih in mednarodnih luteransko-katoliških srečanjih. Srčika skupnega pojmovanja opravičenja je zapisana v 15. točki *Skupne izjave* in se glasi takole: »Skupaj izpovedujemo, da nas Bog sprejema brez naših zaslug, in sicer ob Kristusovem odrešilnem delovanju samo z milostjo po veri, pri čemer prejemamo Svetega Duha, ki prenavlja naša srca, nas nagiba, da izvršujemo dobra dela, in nas zanje usposablja.« (1999, 77)

Drugo, kar močno pesti ekumenski dialog, pogosto omenja evangeličanski ekumenist Harding Meyer in pravi, da je danes največji kamen spotike »vprašanje apostolskega nasledstva v cerkveni službi, zaradi katerega doslej ni moglo priti do polnega katoliško-evangeličanskega sporazuma glede Gospodove večerje in tudi glede cerkvenih služb« (Koch 2011, 201). Tudi kardinal Kasper meni, da je danes še veliko odprtih vprašanj, ki so povzročila nastanek »partikularizma deželnih Cerkva in vedno novih odcepitev« (Kasper 2012, 275). Zato bo treba vložiti še veliko navora, da bo prišlo do očiščenja »zgodovinskega spomina«, da bremena preteklih krivd ne bodo še naprej omadeževala naših odnosov (Conferenza episcopale tedesca 2017, 180).

Ob 500-letnici reformacije ugotavljamo, da je danes najpomembnejše, da katoličani in evangeličani v sodobni svet odtisnemo skupni pečat vere v Jezusa Kristusa. Dejstvo je, da sodobni svet izgublja vero, tradicijo in vrednote. To je velik izziv za krščanske Cerkve. Zato je lahko spomin na prenovo Cerkve, ki se je začela pred 500 leti, jubilej, s katerim želimo kristjani svetu izročiti najbolj dragoceno, kar imamo: vero v Kristusa, zaupanje v milost in ljubezen do Svetega pisma (Kässmann 2016, 386). Pričevanje vere, ki nas povezuje, je danes bolj pomembno kot prepiri okrog odprtih ekumenskih vprašanj. Evangeličanski ekumenist André Birmelé predlaga, da bi morali kristjani obeh Cerkva ponovno premisliti Svetopisemsko zgodbo o izgubljenem sinu (Lk 18,9-14). Vsi smo namreč podobni izgubljenemu sinu, ki se vrača domov, pa tudi starejšemu

sinu, ki je doma in trmasto vztraja pri svojih načelih. Samo vera v Jezusa Kristusa je tista sila, ki nas bo lahko enkrat povezala in pripravila do tega, da bomo sedli k skupni mizi praznovanja (Birmelé 2017, 4).

Kot zadnjega omenimo še papeža Frančiška, ki je ves prežet z mislijo o edinosti med kristjani. V svojih govorih se pogosto nagiba k najbolj centralnim temam, ki koristijo plodnemu sožitju med Cerkvami (2017). Na srečanju z evangeličani v švedskem mestu Malmö je nekajkrat ponovil misel duhovnega ekumenizma: »Med nami je več tega, kar nas povezuje, kakor tega, kar nas ločuje.« Če se bodo katoliško-evangeličanski odnosi v prihodnosti odvili v tem duhu, se lahko pričakuje novih in pogumnih spodbud za proces ekumenskega zблиževanja. Obetaven ekumenski preobrat bo po 500 letih lahko zaznamovan s tremi ključnimi elementi, kot so hvaležnost, priznanje lastnih krivd in kesanje ter upanje.

Zaključek

Življenjska zgodba Martina Lutra ponuja današnjemu svetu orodje za razumevanje posledic, ki jih lahko sprožijo napačne obtožbe, nestrpnost, sovraštvo in pomanjkanje ljubezni. Reformacije niso sprožile samo Lutrove teze, ampak predvsem pomanjkanje medsebojne strpnosti, spoštovanja in razumskega presojanja (Schilling 2016, 34). Protestantska reformacija, iz katere je bil rojen Luter, je nedvomno eden najpomembnejših pokazateljev, kam lahko pripelje pomanjkanje širokega diskurza o perečih vprašanjih vere. Danes je zato treba predvsem poslušati in se skušati vživeti v razmišljanje drugega, ne pa hiteti s kritiko in nepremišljeno sodbo od daleč.

V razpravi smo skušali izpostaviti problematiko odpustkov in nakazati, s čim lahko danes obeležimo 500-letnico protestantske reformacije. Mnogi kristjani upravičeno pričakujejo, da bo 500-letnica reformacije na ekumenski ravni korak naprej – k dosegu težko pričakovanega cilja krščanske edinosti (Kasper 2016, 44). To lahko dosežemo le tako, da namesto pomislekov o liku reformatorja skušamo prisluhniti Lutru in se vživeti v njegov čas ter sprejeti sporočilo, ki velja tako za njegovo srednjeveško kot tudi za moderno dobo. Papež Frančišek pravi, da prisluhniti drugemu pomeni, da »priznavamo drugega, ozdravljamo rane, gradimo mostove, navezujemo odnose in pomagamo drug drugemu, tako da nosimo breme drug drugega« (VE, § 67). Samo tako nas lahko

Lutrovo sporočilo nauči življenjske modrosti. Verjetno bomo ob tem opazili, da je prav »Božje usmiljenje« odgovor na Lutrov problem (odpustkov) in tudi odgovor na vsa pereča vprašanja krščanskih Cerkva.

Kratice in krajšave

AAS	Acta Apostolicae Sedis
AP	Apostolska Penitenzieria
kan.	kanon
OKS	Od konflikta do skupnosti
OU	Bula o napovedi izrednega svetega leta Obličje usmiljenja (<i>Misericordiae vultus</i>)
SI	Skupna izjava glede nauka o opravičenju
SIS	Spomin in sprava: Cerkev in napake preteklosti
VE	Veselje evangelija (<i>Evangelii gaudium</i>)
ZCP	Zakonik cerkvenega prava 1983

Reference

- Apostolska Penitenzieria.** 2000. Enchiridion Indulgentiarum. Normae et concessionis. *AAS* 92: 301–302.
- – –. 2000a. *Il dono dell'Indulgenza*. [Http://www.vatican.va/roman_curia/tribunals/apost_penit/documents/rc_trib_appen_pro_20000129_indulgence_it.html](http://www.vatican.va/roman_curia/tribunals/apost_penit/documents/rc_trib_appen_pro_20000129_indulgence_it.html) (pridobljeno 30. maja 2017).
- – –. 2002. Decretum quo actus cultus in honorem Divinae Misericordiae indulgentiis ditantur. *AAS* 94: 634–638.
- Birmelé, André.** 2017. La logica di Dio. *L'Osservatore Romano* (8 giugno), 4.
- Cacciari, Carlo.** 2009. *Le Indulgenze*. Roma: Edizioni Sabiniae.
- Confenza episcopale tedesca.** 2017. Guardare le memorie sulla Riforma. *Il Regno – Documenti* 5: 171–191.
- Frančiček.** 2014. *Veselje evangelija (VE, Evangelii gaudium)*. Cerkevni dokumenti 140. Ljubljana: Družina.
- – –. 2015. *Obličje usmiljenja (OU, Misericordiae vultus)*. Ljubljana: Družina.
- – –. 2016. Evento ecumenico nella Malmö arena. Discorso del santo padre (Malmö Lunedì, 31 ottobre 2016). [Http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2016/october/documents/papa-francesco_20161031_svezia-evento-ecumenico.html](http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2016/october/documents/papa-francesco_20161031_svezia-evento-ecumenico.html) (pridobljeno 30. maja 2017).
- – –. 2016a. *Usmiljenje in usmiljenja potrebna (Misericordiae et misera)*. Ljubljana: Družina.
- – –. 2017. *La Conferenza Stampa di Papa Francesco sul volo di ritorno da Fatima*. [Https://www.youtube.com/user/Tv2000it](https://www.youtube.com/user/Tv2000it) (pridobljeno 14. maja 2017).
- Gervais, Jean Marie.** 2016. Indulgenza. V: *Penitenzieria Apostolica, Peccato, Misericordia, Riconciliazione. Dizionario Teologico Pastorale*, 202–210. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana.
- Janez Pavel II.** 1983. Aprite portas Redemptori. *AAS* 75: 98.
- – –. 1999. *Litterae Apostolicae Incarnationis mysterium*. *AAS* 91: 129–143.
- Kasper, Walter in Wilckens, Ulrich.** 2017. *Svegliati, ecumene! Come far avanzare l'unità dei cristiani*. Brescia: Editrice Queriniana.

- Kasper, Walter.** 2012. Katoliškost kot kristološko in pnevmatološko utemeljena edinost v različnosti. *Communio* 22: 270–283.
- – –. 2016. *Martin Luter. Una prospettiva ecumenica*. Brescia: Queriniana.
- Kässmann, Margot.** 2016. Sfida Riforma. *Il Regno – Documenti* 11: 381–390.
- Koch, Kurt.** 2011. Apostolska razsežnost Cerkve v ekumenskem dialogu. *Communio* 21: 201–221.
- – –. 2012. Reformacija in tradicija. *Ekumenski zbornik* 2012: 90–98.
- Kreiml, Josef.** 2017. Benedikt XVI., der Papst aus Bayern. Protestantische Wahrnehmungen. *Forum Katholische Theologie* 1: 48–57.
- Leder, Gottfried.** 2013. Dialog auf allen Ebenen. Kann Geduld aufhören, noch eine Tugend zu sein? *Stimmen der Zeit* 231: 759–768.
- Markschies, Christoph.** 2017. Lutero cattolico. *Il Regno – Attualità* 6: 175–185.
- Mednarodna teološka komisija.** 2000. Spomin in sprava: Cerkev in napake preteklosti. *Communio* 10: 3–61.
- Pavel VI.** 1967. *Apostolska konstitucija Indulgentiarum doctrina*. AAS 59: 5–24.
- Schilling, Heinz.** 2016. *Martin Lutero. Ribelle in un'epoca di cambiamenti radicali Copertina flessibile*. Torino: Claudiana.
- Semeraro, Marcello.** 2017. Le «eresie» pastorali secondo Evangelii gaudium. *Il Regno – Documenti* 7: 246–256.
- Sesboué, Bernard.** 2017. *La questione delle indulgenze. Una proposta alla Chiesa cattolica*. Bologna: EDB.
- Strle, Anton.** 1977. *Vera Cerkve*. Celje: Mohorjeva družba.
- Svetovna luteranska zveza – Papeški svet za pospeševanje edinosti kristjanov.** 1999. Skupna izjava glede nauka o opravičenju. *Ekumenski zbornik* 1999: 71–88.
- – –. 2016. *Od konflikta do skupnosti. Poročilo Luteransko – rimskokatoliške komisije za edinost*. Cerkveni dokumenti 150. Ljubljana: Družina.
- Valentan, Sebastijan.** 2016. Apostolska sodišča. *Tretji dan* 45, št. 1/2: 77–82.
- Zakonik cerkvenega prava.** 1983. Razglašen z oblastjo papeža Janeza Pavla II. Ljubljana: Nadškofijski ordinariat v Ljubljani.